

ИНТРИГУВАЩО, ПРОНИКНОВЕНО И СЕРИОЗНО ИЗСЛЕДВАНЕ НА ПРОБЛЕМИТЕ НА ТВОРЧЕСТВОТО И КНИГОИЗДАВАНЕТО НИ

Четенето на тази книга трябва да е следствие от четенето на десетки други. Иначе не си струва да я разгръщате, защото у вас ще остане усещането за непълнени многоточия в тест за интелигентност. Или, ако използвам жаргона на съвременното информационно общество, „базата данни“ трябва да е трупана с дълго и старателно „сърфиране“ из хиляди страници от българската и световната художествена (и не само) литература. Тази изследователска страст не е дадена всекиму, то тя съвсем явно е привилегия на д-р доц. Стефан Коларов и е предопредила художествения процес, довел до написването на документалните очерци и статии, озаглавени „Четене, любов и художествен процес“. Това беше първият ми извод, когато затворих и последната страница от книгата.

Аз определено съм читател, изкушен от подобен род литература и този факт предполага оценката ми за литературоведческите и художествените достойнства на книгата. А те са видни и без да ги търсиш преднамерено: задълбочени научни изследвания на литературни факти и процеси, поднесени чрез интересни паралели и изводи; изискано-ерудиран, но въпреки това достъпен стил на изложението. На пръв поглед познати факти и събития от родния литературен живот в близкото и по-далечно минало са погледнати и анализирани от различен ъгъл, през който всъщност читателят вижда нещо съвсем ново. Бидейки „обременена“ с доза литературни познания (макар и скромни), подходих с нескрит интерес към четенето ѝ, провокирана и от атрактивните заглавия и подзаглавия на шестте изследвания. Според мен те са безспорно попадение на Коларов, което издава принадлежността му не само към литературната наука и белетристиката, но и към журналистическата гилдия.

Дори и неизкушеният от творчески вълнения съвременен читател би полюбопитствал да разбере защо авторът пише „За книгите и четенето – с признателност и омерзение“, щом в подзаглавието на тази първа статия е анонсирано: „Йовков бил спал с 60 жени, американски кинорежисьор пита Буш: „Пич, къде ми е страната?“ Как да не ти се прииска да прочетеш отново за „човека и класика Елин Пелин“, щом ще разбереш, че „за да не умре от глад и студ, белетристът обира параклис“?! Не е ли гъдел за ухото да чуеш, че „жълт епос“ хроникира времето на Третото българско царство като история на публичен дом. Фердинанд обръща резбата, Стамболов хваща трипер, а Алеко, Лилив и Владимир Димитров-Майстора умират девствени“?

Всъщност под тези подзаглавия, които намигат с остроумие или избобждат очите с ирония, литературно грамотният читател ще открие умела симбиоза между увлекателен разказ за личния живот, творческите търсения на изследваните писатели и задълбочен литературоведчески анализ с ясно изразена оценка на тенденциите в съвременния литературен процес, книгоиздаването и книжния пазар. Авторът навлиза в интимния свят на безспорни литературни авторитети (Елин Пелин, Яворов, Дебелянов, Блага Димитрова и т.н.), търси огледалното му отражение в творчеството им, но не с жълтия оттенък на любопитната клюка, а с изискания усет на ценителя и познавача. В тази книга Ст. Коларов по свой начин препрочита и анализира известни на публиката дневници и епистоларни откровения (между Мина и Яворов, между Иванка Дерменджийска и Дебелянов), подсказвайки, че между редовете им бликат изворите на талантиви поетични прозрения, че между четенето (литературните предпочитания на

писателите като читатели), любовта и художествения процес има много „топла“ и дълголетна връзка.

Някак естествено е за книга с такова заглавие четенето да се появи като лайтмотив още в първата статия, наречена „За книгите и за четенето – с любов и омерзение“. В нея Коларов подлага на полемика въпросите: Чете ли българинът и какво се чете у нас на фона на „толкова допълнителни възможности, които медиите и Интернет предоставят“? Той обръща внимание и на тревогата, породена от съдбата на родната книга, съотнесена към значително по-пълноводните (като количество, не и като съдържание) чуждестранни заглавия у нас. За пример съвсем в началото привежда коментара на Елин Пелин, написан през 1939 г., но все едно изречен за съвременната литературна действителност и българския книжен пазар днес. Книгата е прогонена от традиционния ѝ дом и е простряна на сергиите, където пъстрата ѝ дреха (а не литературните достойнства) трябва да я продаде. „Повече от ясно е, че пространството на книгата се измества от виртуалното пространство, където има повече лесен достъп за забранени неща, където има игри, забавления, магия, от която трудно се освобождават дори възрастните.“ – заключава Коларов и допълва извода от една вестникарска анкета: „Четем малко и глупости... 90 процента от българите не четат.“... Факт, достоен за съжаление или просто логична функция на новото време?

Провокирана от размислите и анализите на Стефан Коларов, аз – изкушеният творчески (макар и скромно) читател, също се лутам из тези въпроси и търсейки аналогии, си припомням съжденията на Лев Пирогов („Литературна газета“): „Кой е казал, че литературата трябва да бъде непременно книжна? Омир е предпочитал да я пее край огъня, Расин – да я представя в театъра. Всеки от литературните родове е имал свой отделен тип битуване: епосът – бивака, лириката – лехата под балкона, драмата – панаира и сцената.“ Всъщност и Пирогов защитава тезата, че през XIX век по-край бурното развитие на книгоиздаването литературните родове са обединени в една медиална среда твърде изкуствено, но все пак ние сме свикнали да смятаме именно книгата за „литература *par excellence*“. В резултат на „тази глупава практика репрезентацията на литературното съдържание и самото съдържание си

сменят местата“. Книгоиздателите и литературните корифеи свеждат изкуството до пазарен механизъм. Литературата се редуцира до „удобство“ и „ефективност“. Критиците (доколкото все още ги има) отправят два консуматорски упрека: не е обществено значима (неефективна е) плюс мързела на хората да четат. Общият знаменател е нисък тираж, а критиците вече мислят в категориите на книжния пазар.

Логичният въпрос е какви са последствията. Музиката днес се прави от продуценти, изкуството – от куратори, а литературата – от продавачите на книги. Читателският скепсис и критическата депресия показват, че литературата като изкуство е излязла от книгите. Същевременно комерсиалните сфери на приложение на литературния талант (телевизия, реклама, публик рилейшънс) оставят още по-малко свобода за творчество, отколкото изискванията на издателския пазар и изчерпването на литературната традиция. Всъщност днес медиите, институциите, фондациите в съюз с книжния пазар „произвеждат“ съвременната „класика“ (и класици, превръщайки ги в медийни звезди), а медийните ситуации около битието на текста изземват функциите на оперативната критика и формират съзнанието за ценност естетическа, социална, комерсиална. Това е процес, който за мнозина изглежда привлекателен, за други – опасен, а за трети – недопустим.

В този контекст как ви звучи „вълнуващата истина“ на Алберто Мангел, която вероятно е движила ръката му, докато е писал „История на четенето“, представена със задълбочен анализ в една от статиите на книгата „Четене, любов и художествен процес“: „Всички разчитаме себе си и света около нас с цел да съзрем какво представляваме и къде се намираме. Ние четем, за да разберем или да почнем да разбираме. Не можем да правим друго, освен да четем. Четенето почти като дишането е наша същностна функция.“

А може би отново трябва да се учим да **четем** написаното по стените на градежите и да сричаме азбуката на паметта, докато стане алгоритъм за надежда? Но това е особена форма на „художествен процес“, за която е нужна... **любов!**

Елица ВИДЕНОВА,

поетеса, студентка в магистърска програма „Масови комуникации и журналистика“

Коларов, Стефан. Четене, любов и художествен процес. В. Търново, Университетско изд. „Св. св. Кирил и Методий“, В. Търново, 2007.